

Εμείς και οι "άλλοι": ο εκφασισμός μιας κοινωνίας και οι ζητούμενες αντιστάσεις.

Κατερίνα Μπρεντάνου
Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων Πειραιά

ΒΑΣΑΝΙΖΟΝΤΑΙ...

Βιωματική διδασκαλία Ιστορίας

- Η **Ιστορία** ως εκπαιδευτικό αντικείμενο δεν αποτελεί μία απλή καταγραφή γεγονότων και χρονολογιών αλλά είναι μία σειρά από ανθρώπινες δράσεις που δεν μπορούμε να καταλάβουμε χωρίς ενσυναίσθηση και φαντασία
- Ένας από τους βασικούς στόχους της διδασκαλίας της Ιστορίας είναι να κατανοούν οι μαθητές τη σημασία της Ιστορίας στο παρόν και να μπορούν να συνδέσουν την ιστορική γνώση με τη ζωή και την καθημερινότητα του σήμερα.

πρόταση βιωματικής διδασκαλίας του φαινομένου του ναζισμού

Η πρόταση αυτή:

- Χρησιμοποιεί τα γεγονότα του Β Παγκόσμιου Πολέμου ως κίνητρο για ένα βαθύ στοχασμό σχετικά με τους μηχανισμούς που τα προκάλεσαν.
- Εστιάζει στις κοινωνικές και ψυχολογικές παραμέτρους που επέτρεψαν στην ιδεολογία του ναζισμού να μετατρέψει εκατομμύρια ανθρώπους σε εγκληματίες πολέμου.
- Επιχειρεί να απαντήσει στο «γιατί συνέβη» και στο «πώς μπορεί να μην ξανασυμβεί» και κυρίως
- **«αποκαλύπτει τη συνενοχή»**... δείχνοντας ότι:

- ο ναζισμός δεν αφορά μόνο το Β Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά τη ζωή μας σήμερα και ότι όλα όσα διαβάζουμε στις σελίδες των βιβλίων της Ιστορίας δεν αποτελούν νεκρά γράμματα και δεν αφορούν νεκρούς ανθρώπους του χθες αλλά ζωντανούς ανθρώπους του σήμερα
- η βαρβαρότητα και η φρίκη έχουν όνομα αλλά όχι εθνικότητα
- οι εγκληματίες δεν είναι «τέρατα», είναι άνθρωποι που υπάκουσαν, συμμορφώθηκαν και ακολούθησαν τις οδηγίες
- η μάζα έχει τη δύναμη να καταπιεί τους ανθρώπους
- αυτό που αντιλαμβανόμαστε ως «μικρή» καθημερινή πολιτική βία ενέχει τον κίνδυνο να μετατραπεί σε μία «μεγάλη» εγκληματική πράξη αν δεν καταφέρουμε να αντισταθούμε, αν δε συνειδητοποιήσουμε ότι η αδιαφορία μας αποτελεί συνενοχή.

Δομή της διδασκαλίας

- Α Μέρος: «Φονικές Ταυτότητες»
- Β Μέρος: «Η ναζιστική ιδεολογία»
- Γ Μέρος: «Η υλοποίηση της ιδεολογίας»
- Δ Μέρος: «Υπακοή – Συμμόρφωση – Συνενοχή»
- Ε Μέρος: «Βραδυφλεγής διάτρηση συνειδήσεων»

Οι ασκήσεις που δίνονται εδώ απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, οι οποίοι προσαρμόζουν τη διδασκαλία τους κάθε φορά στις ιδιαιτερότητες της τάξης τους και στις ανάγκες των μαθητών τους.

Α. «φωνικές ταυτότητες»

**Προσδιορισμός της ταυτότητάς μας
Ποιος είμαι; Ποια είμαι;**

- Είμαι.....
- Είμαι.....
- Είμαι.....
- Είμαι.....
- Είμαι.....
- Είμαι.....

1. Σημειώστε όλα τα διαφορετικά είδη ταυτότητας που σας έρχονται στο μυαλό και σας εκφράζουν.
2. Θα δίνετε πάντα τις ίδιες απαντήσεις;

Προσδιορισμός εθνικών ταυτοτήτων

Άσκηση - Brain Storming:

- Γράψτε τη συνέχεια των φράσεων:

«Οι Έλληνες είναι...»

«Οι Αλβανοί είναι...»

«Οι Άγγλοι είναι...»

«Οι Αμερικανοί είναι...»

«Οι Πακιστανοί είναι...»

- Συγκεντρώστε τις απαντήσεις κατά εθνικότητα σε αντίστοιχους φακέλους

Γεγονότα - Απόψεις

Κάθε ομάδα παίρνει ένα φάκελο – μια εθνικότητα
και
αναλαμβάνει να διαχωρίσει γεγονότα και απόψεις.

Στόχος:

- Προσδιορισμός εθνικής ταυτότητας
- Ανάδειξη στερεοτύπων
- Η εικόνα του «εαυτού» και του «άλλου»

Και κυρίως:

- Η σημασία του διαχωρισμού του γεγονότος και της άποψης στην Ιστορία

Αλβανός είναι...

4 Ιουλ. 1886

Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπε-
φασίσαμεν καὶ διατάσσομεν·

Ἐλλοδαποὶ ὧν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ εἶναι ὁμογενεῖς,
ἢτοι Ἑλλήν ἢ Ἀλβανός τῆς καταγωγῆς, ἐπιτρέπεται νὰ
εἰσάγονται καὶ ἐκπαιδεύωνται ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σχο-
λεῖῳ τῶν Εὐελπίδων, ὅφ' οὗτοι ὅροις εἰσάγονται ἐν τῷ Σχο-
λεῖῳ τούτῳ καὶ ἐκπαιδεύονται οἱ τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγέ-
νειαν κακτημένοι.

Σοφιανός Κώστας, *Το νομικό καθεστὼς της παιδικῆς ηλικίας και της νεότητος*
(1833-1900), εκδ. Γενικὴ Γραμματεία Νέας Γενιάς.

Πακιστανός είναι...

- Για υπέρτατη πράξη αυτοθυσίας βράβευσε η Ακαδημία Αθηνών τους δύο Πακιστανούς οι οποίοι είχαν σκοτωθεί στην προσπάθειά τους να απεγκλωβίσουν ηλικιωμένο ζευγάρι από τις ράγες τρένου στο Κρυονέρι.
- Πρόκειται για τους... Hamayun Anwar και Wakar Ahmed, ηλικίας 18 και 32 ετών αντίστοιχα. Το περιστατικό σημειώθηκε στις 6 Απριλίου (2012) όταν το Ι.Χ. αυτοκίνητο, στο οποίο επέβαινε το ηλικιωμένο ζευγάρι, συγκρούστηκε με τρένο. Οι Πακιστανοί, οι οποίοι εκείνη την ώρα δούλευαν, είδαν τι συνέβη και έτρεξαν στο σημείο προκειμένου να σώσουν τους επιβάτες του αυτοκινήτου. Δυστυχώς όμως δεν πρόλαβαν και από τη σφοδρότατη σύγκρουση δεν βγήκε κανείς ζωντανός. Σκοτώθηκαν τόσο οι δύο Πακιστανοί όσο και το ζευγάρι των ηλικιωμένων.
- <http://www.inews.gr>

Άγγλος είναι...

- Απόσπασμα από την ταινία “This is England” του Shane Meadows (00.52.45 -00.55.20)
- Μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα της επί Thatcher Αγγλίας κι ενώ ο πόλεμος στα Falkland μαίνεται, ένα παιδάκι αντιμετωπίζει την απόρριψη των συνομηλίκων του αλλά γίνεται δεκτό σε μια συμμορία skinhead. Ο μικρός Shaun (Thomas Turgoose) περνάει από το περιθώριο του σχολείου στο επίκεντρο της προσοχής μίας παρέας περιθωριακών, γνωρίζει τον κώδικα επικοινωνίας και το dress-code τους. Όταν όμως επιστρέψει από τη φυλακή ένας μέλος με ακροδεξιές θέσεις η παρέα θα χωριστεί και οι μισοί θα κατηχηθούν σε εθνικιστικά παραληρήματα, μαζί κι ο Shaun, επηρεασμένος από τον πρόσφατο θάνατο του πατέρα του στα Falkland. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η αυθεντικά βρετανική απάντηση στα «American History X»

Στόχος των παραπάνω ασκήσεων

- Να προκαλέσουμε μία συζήτηση σχετικά με την έννοια του έθνους και των χαρακτηριστικών που την απαρτίζουν
- Να διαχωρίσουμε τις έννοιες λαός, έθνος, κράτος/ πατριωτισμός – εθνικισμός- σωβινισμός
- Να κάνουμε μια προσέγγιση όρων όπως: ελληνικό έθνος, κράτος και στις συνθήκες που δημιούργησαν τον ελληνικό πολιτισμό
- Να αναφερθούμε στις μετακινήσεις των πληθυσμών μέσα στην Ιστορία και στην ουτοπία της έννοιας «εθνική καθαρότητα»

(Από όλα αυτά προκύπτουν «διαθεματικά» μαθήματα που αφορούν τη διδασκαλία της γλώσσας, της λογοτεχνίας ...

Επίσης ενδιαφέροντα θέματα τοπικής ιστορίας και ερευνητικών εργασιών).

«Φονική ταυτότητα»

- «Η ταυτότητα του καθενός μας είναι σύνθετη, μοναδική, αναντικατάστατη, δεν συγχέεται με την ταυτότητα κανενός άλλου. [...] Η ταυτότητά μας δεν είναι κάτι που δίνεται μια φορά και για πάντα, διαμορφώνεται και μεταβάλλεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής μας. [...] Η ταυτότητα συνίσταται από πολλές υπαγωγές (χρώμα, θρησκεία, φύλο, έθνος, κοινωνική τάξη, γλώσσα...) αλλά είναι ενιαία και τη βιώνουμε ως ένα όλον. Η υπαγωγή που ιεραρχικά γίνεται σπουδαιότερη από τις άλλες και καταλαμβάνει ολόκληρη την προσωπικότητα κάνει τους ανθρώπους μονομερείς, προκατειλημμένους, δυναστικούς και τους μεταμορφώνει συχνά σε δολοφόνους ή σε υποστηρικτές δολοφόνων. Αυτή είναι μία φονική ταυτότητα [...]»
- *Αμίν Μααλούφ «Οι Φονικές Ταυτότητες», εκδ. Ωκεανίδα, 2000.*

B. Η ναζιστική ιδεολογία

Στόχος των ασκήσεων:

Να μεταφέρω τους μαθητές μου στην εποχή, να βιώσουν το κλίμα, να «ηλεκτριστούν» από τη δύναμη της μάζας, να ακούσουν το «πάθος» των λόγων του Χίτλερ, να λάβουν υπόψη τους τις οικονομικές- κοινωνικές συνθήκες στη Γερμανία του Μεσοπολέμου,....., να κατανοήσουν πόσο εύκολο ήταν να ψηφίσει κανείς το πολλά υποσχόμενο κόμμα των NAZI.

Πώς θα το πετύχω αυτό;

Πρώτο Βήμα:

Ας πάμε τώρα σε μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή να παρακολουθήσουμε ένα ιστορικό γεγονός.

«Είστε Γερμανοί... στη Νυρεμβέργη το 1934.

Προσπαθήστε να φανταστείτε τον εαυτό σας μέσα σε αυτό το πλήθος. (Έχετε πάει ποτέ σε πολιτική συγκέντρωση;)

Βρείτε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο και φανταστείτε ότι είστε αυτός ... πως τον λένε... πόσο χρονών είναι.... Σημειώστε πως αισθάνεστε»

[3.http://www.youtube.com/watch?v=3y3nxJulke8&bpctr=1357465724&bpctr=1358765061&bpctr=1358765073](http://www.youtube.com/watch?v=3y3nxJulke8&bpctr=1357465724&bpctr=1358765061&bpctr=1358765073)
(0.00-2.45)

Μαρτυρία του Ντενί ντε Ρουζμόν

- Ο συγγραφέας Ντενί ντε Ρουζμόν, ο οποίος βρισκόταν το 1938 στη Νυρεμβέργη της Γερμανίας τη μέρα μιας ναζιστικής διαδήλωσης μας αφηγείται πως είχε σταθεί στο κέντρο ενός πυκνού πλήθους, που περίμενε την άφιξη του Χίτλερ. Οι άνθρωποι γύρω του είχαν αρχίσει να ανυπομονούν, όταν φάνηκε, στο βάθος βάθος μιας λεωφόρου, μικροσκοπικός στο ξέμακρο, ο Φύρερ με την ακολουθία του. Από μακριά, ο αφηγητής είδε το πλήθος να καταλαμβάνεται προοδευτικά, από ένα είδος υστερίας, επευφημώντας σαν τρελό τον απαίσιο εκείνο άνθρωπο. Η υστερία απλωνόταν, προχωρούσε, με το Χίτλερ μαζί σαν πλημμυρίδα. Στην αρχή ο αφηγητής έμεινε έκπληκτος από αυτή την παράκρουση. Όταν, όμως, ο Φύρερ πλησίασε για καλά και η γενική υστερία μεταδόθηκε και στους ανθρώπους που βρίσκονταν πλάι του, ο Ντενί ντε Ρουζμόν ένιωσε μέσα του αυτή τη λύσσα να τείνει να τον κατακτήσει και τον ίδιο, **αυτή η παράκρουση τον "ηλέκτριζε"...**

Βήμα δεύτερο:

Ας ακούσουμε ένα απόσπασμα από το λόγο του Χίτλερ... Τι φαντάζεστε ότι λέει; Προσπαθήστε να μεταφράσετε.

- [5.http://www.youtube.com/watch?NR=1&v=QtG7Wa188dg](http://www.youtube.com/watch?NR=1&v=QtG7Wa188dg) (ένα μέρος του 1.36 -3.40)

Βήμα τρίτο: Μαρτυρία Γερμανού ανέργου

«[...] δοκιμάστηκα πάρα πολύ σκληρά, ώστε θα προτιμούσα να πεθάνω παρά να ζω, μολονότι είμαι μόλις 29 χρονών. Αλλά έχω ένα παιδί επτά ετών, που έχει χειρουργηθεί δυο φορές στο τοπικό νοσοκομείο, και βλέπω μέσα στην μεγάλη μου αθλιότητα να έρχεται ένα δεύτερο παιδί με μεγάλο τρόμο. Επίσης έχω αναπηρία στο βάδισμα. Παίρνω ένα μικρό χρηματικό ποσό από κάποια ανθρωπιστική οργάνωση, αλλά δεν φτάνει για τη διατροφή μας. [...] Και μάρτυς μου ο Θεός, είναι αυτή η κατάσταση απελπισίας που με κάνει να σας ζητήσω μια μικρή βοήθεια [...] θα ήμουν ευγνώμων [...]]»

2. Ουρές ανέργων έξω από γραφείο ανεργίας στο Αινόβερο. Η χρονιά είναι το 1932. Στο βάθος το σύνθημα λέει "Ψηφίστε Χίτλερ".

Βήμα τέταρτο: εργασία σε ομάδες

- Παρατηρήσαμε τα λόγια του Χίτλερ, τη δυναμική παρουσία του, τον ενθουσιασμό με τον οποίο ανταποκρίνονται οι μάζες στα λόγια αυτά.
- Τώρα θα ήθελα να συζητήσετε σε ομάδες «Τι ακριβώς σας υπόσχεται;» και «Πώς αισθάνεστε και τι σκέπτεστε για αυτές τις υποσχέσεις;»
- Να λάβετε υπόψη σας τις γενικότερες οικονομικές και πολιτικοκοινωνικές συνθήκες της εποχής (απαραίτητη προϋπάρχουσα γνώση - Οικονομική κρίση 1929 και οι συνέπειες της).
- Σας δίνονται τα παρακάτω αποσπάσματα: και τα 25 σημεία του προγράμματος του κόμματος των Ναζί, όπως διατυπώθηκαν το 1920.
- Παράλληλα στην οθόνη βλέπουμε το ντοκιμαντέρ της Leni Riefenstahl - Olympia (6)

Τα 25 σημεία του προγράμματος του κόμματος των Ναζί, όπως διατυπώθηκαν το 1920.

Φύλλο εργασίας για τα «25 σημεία»

1. Υπογραμμίστε τη λέξη «απαιτούμε»
2. Υπογραμμίστε τις λέξεις «Γερμανία, γερμανικό έθνος, εθνικό»
3. Υπογραμμίστε τις φράσεις που αναφέρονται στην αρχή της αξιοκρατίας, ισότητας, εθνικής ανεξαρτησίας, ανεξιθρησκίας και της ελευθερίας.
4. Υπογραμμίστε τις φράσεις που αναφέρονται στην προστασία της μητρότητας και στην προστασία της τρίτης ηλικίας, που αντιτίθενται στην παιδική εργασία και που υποστηρίζουν τη δωρεάν εκπαίδευση.
5. Υπογραμμίστε τις φράσεις που αντιτίθενται στον καπιταλισμό και την κεφαλαιοκρατία και προωθούν το δίκαιο του εργάτη.
6. Υπογραμμίστε τις φράσεις που υπόσχονται ειρήνη, ασφάλεια και εργασία σε όλους.

Με αφορμή το κείμενο των «25 σημείων»

Σχολιάζουμε όχι μόνο το **ύφος αλλά και το ήθος**

- «Απαιτούμε» – 22 φορές
- «*Μόνον αυτοί με γερμανικό αίμα, ανεξαρτήτως πεποιοθήσεων, μπορούν να είναι μέλη του Έθνους*»
Πώς προσδιορίζεται το γερμανικό αίμα; Ποιοι ανήκουν σε αυτό;
- «*Μείζονα Γερμανία πάνω στη βάση του εθνικού αυτοπροσδιορισμού.*» Με τα άλλα έθνη τι γίνεται;
- «*ισότητα δικαιωμάτων του Γερμανικού Λαού στις σχέσεις του με άλλα Έθνη*»
- «Απαιτούμε γη και χώρο (αποικίες)»
- «Απαιτούμε την δημιουργία ισχυρής κεντρικής διακυβέρνησης του Ράιχ»

Με αφορμή το κείμενο των «25 σημείων»

Διαβάζουμε πίσω από τις λέξεις:

- «Είμαστε αντίθετοι προς την διεφθαρμένη κοινοβουλευτική τακτική της πλήρωσης κρατικών θέσεων σύμφωνα με κομματικές πεποιθήσεις και χωρίς αναφορά στον χαρακτήρα ή στις ικανότητες.» **Αξιοκρατία;**
- «Όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.» **Ισότητα – Ισονομία;**
- «Απαιτούμε ελευθερία όλων των θρησκευτικών δογμάτων ανά την Επικράτεια» – **Ανεξιθρησκία ;**

Δωρεάν εκπαίδευση – Προστασία της μητρότητας και της τρίτης ηλικίας, κατάργηση της παιδικής εργασίας, υπεράσπιση των φτωχών;;;;;;;;;

- «Απαιτούμε η μόρφωση χαρισματικών παιδιών από φτωχές οικογένειες, ανεξάρτητα από την κοινωνική τάξη ή το επάγγελμά τους, να αναλαμβάνεται από το Κράτος».
- «προστατεύοντας μητέρες και παιδιά, απαγορεύοντας την παιδική εργασία»
- «Απαιτούμε εκτεταμένη ανάπτυξη της ασφάλισης των ατόμων μεγάλης ηλικίας»
- «Απαιτούμε την διανομή των κερδών μεγάλων βιομηχανικών εταιρειών.»

«Το κοινό συμφέρον είναι υπεράνω του ατομικού συμφέροντος»;;;;;;;;;

Με αφορμή το κείμενο των «25 σημείων»

Αναλύουμε τα χαρακτηριστικά του φασιστικού λόγου

- ωραιοποίηση,
- επίκληση στο συναίσθημα και στην αυθεντία,
- διαστρέβλωση της λογικής,
- εντυπωσιακά σχήματα λόγου,
- απόλυτος τρόπος διατύπωσης,
- επικίνδυνες γενικεύσεις,
- εξιδανίκευση ενός τρόπου ζωής,
- προβολή κάποιων αξιών ως ιερών,
- χρήση συμβόλων και συνθημάτων,
- ... (διαθεματική προσέγγιση με Έκθεση – Έκφραση)

Στόχος αυτής της ενότητας ασκήσεων :

- Να αποκαλύψουμε το κρυμμένο σε ωραίες λέξεις και μεγάλες ιδέες πρόσωπο του ναζισμού
- Να φανεί η δύναμη της μάζας και η δυσκολία αντίστασης σε αυτήν
- Να διακρίνουμε τι μεθόδους χρησιμοποιεί ο φασισμός για να πείσει ... ποια μέσα χειρίζεται...
- Να εντοπίσουμε γιατί μας ελκύει η φασιστική ρητορική και πρακτική ... πώς μας κάνει να νιώθουμε (ξεχωριστοί, δυνατοί, όμορφοι, ασφαλείς, κυρίαρχοι, ήρωες...;;;)

Γ' Υλοποίηση του ναζιστικού προγράμματος

Τα λόγια

"Θα ήθελα να τονίσω ότι πρώτον δεν έχω κηρύξει πόλεμο, ότι δεύτερον εδώ και χρόνια συνεχώς εκφράζω ότι είμαι αντίθετος τόσο στον πόλεμο όσο και στην δημαγωγία με στόχο τον πόλεμο και ότι τρίτον, δεν θα ήξερα για ποιο λόγο να κηρύξω πόλεμο.»

Α. Χίτλερ, ομιλία στο Ράιχσταγκ στις 28 Απριλίου 1939 –

Τα έργα

Ο Β Παγκόσμιος Πόλεμος άρχισε την 1η Σεπτεμβρίου 1939 στην Ευρώπη και τελείωσε τον Αύγουστο του 1945 με τη ρήψη των ατομικών βομβών στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι.

Λόγων συνέχεια και συνέπεια

Η φρίκη των έργων

- Άσκηση με φωτογραφίες – Η τάξη σε ομάδες. Δίνονται σε κάθε ομάδα ένα πακέτο 20 φωτογραφιών χωρίς λεζάντες (αριθμημένες από πίσω με τυχαία σειρά).
 - Υποθέτουμε ότι στο σχολείο σας διοργανώνετε μια έκθεση φωτογραφίας με θέμα τον Β παγκόσμιο πόλεμο. Η ομάδα σας έχει αναλάβει να διαμορφώσει τον τοίχο της έκθεσης που έχει θέμα «Συνέπειες του πολέμου». Ο τοίχος έχει χώρο μόνο για 5 φωτογραφίες. Επιλέξτε ποιες 5 θα βάλετε και με ποια σειρά, βάλτε τίτλο στις φωτογραφίες που επιλέξατε και σημειώστε και ποια από τις φωτογραφίες απορρίψατε πρώτη. Να αιτιολογηθούν όλες οι απαντήσεις.

Φωτογραφία 1

Φωτογραφία 2

Φωτογραφία 3

Φωτογραφία 4

Φωτογραφία 5

Bundesarchiv, Bild 101I-185-0827-82A.
Foto: Weicker, Franz Peter (2. Juni 1941)

Φωτογραφία 6

Φωτογραφία 7

Φωτογραφία 8

Φωτογραφία 9

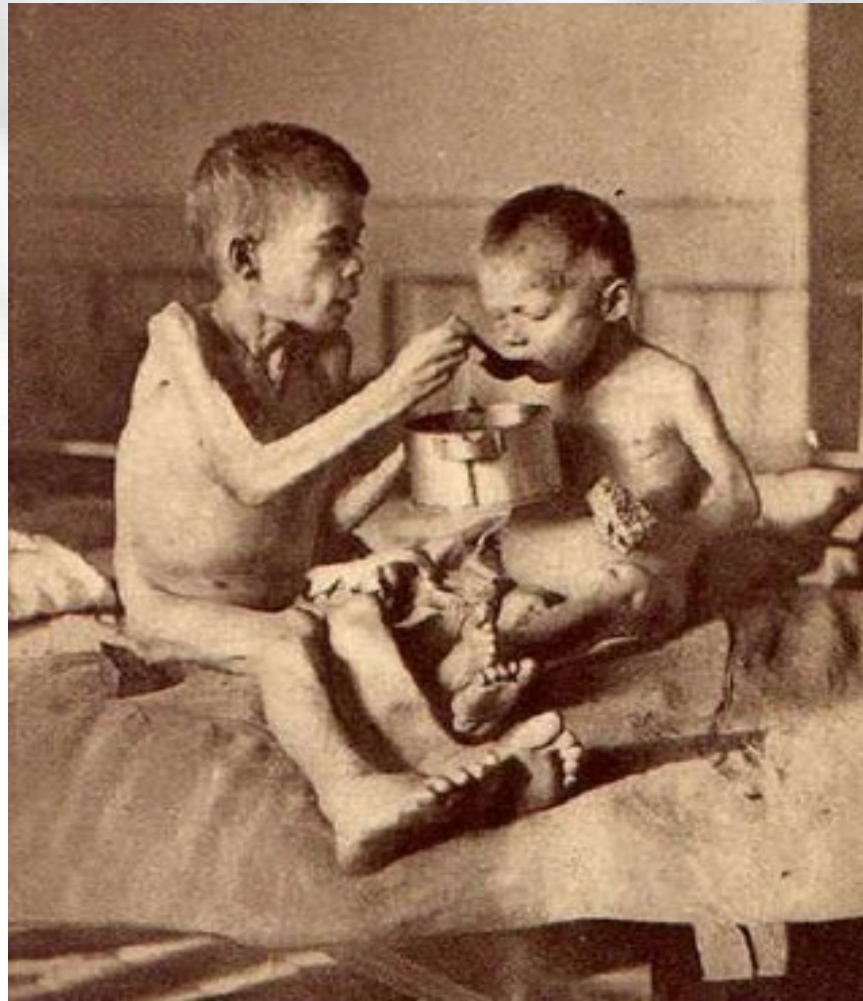
Φωτογραφία 10

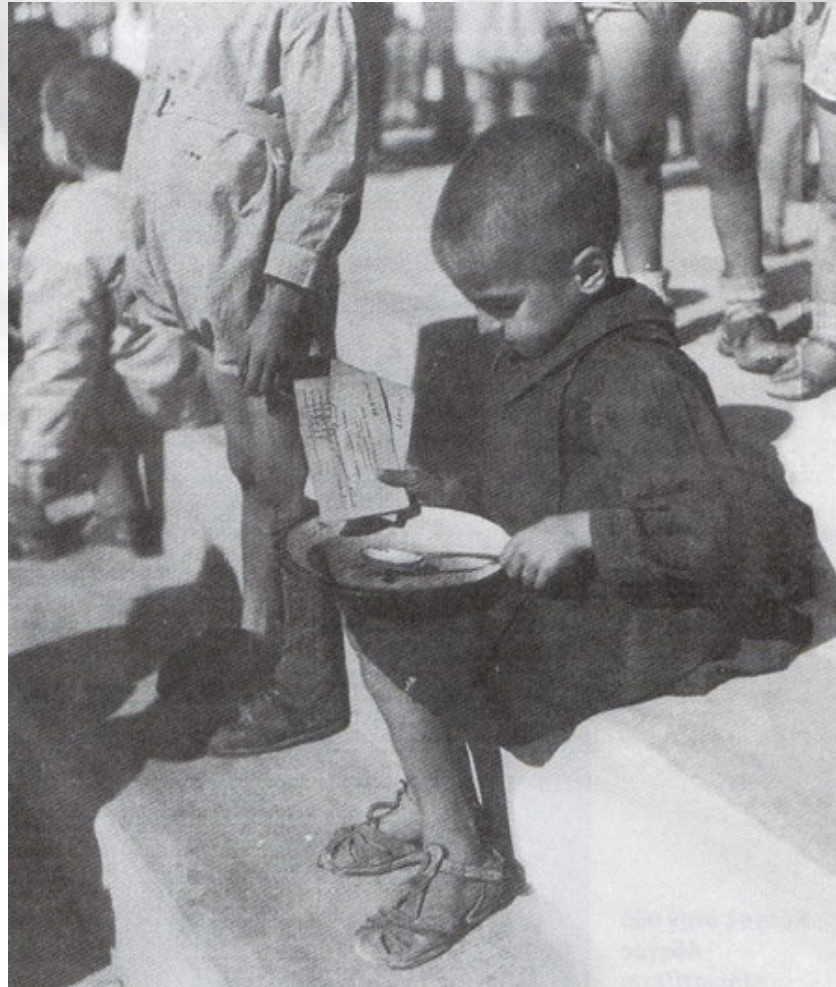
Φωτογραφία 11

Φωτογραφία 12

Φωτογραφία 13

Φωτογραφία 14

Φωτογραφία 15

Φωτογραφία 16

Παναγιώτης και Μαρία Σκουνητοπούλη. Το πνεύμα είναι.
Φωτογραφία Αργύρα, Μουσείο Μπενάκη

Φωτογραφία 17

Φωτογραφία 18

Φωτογραφία 19

Φωτογραφία 20

Ερευνητική εργασία: Μετά την άσκηση αυτή αποκαλύπτουμε στους μαθητές τις πραγματικές λεζάντες των φωτογραφιών και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να συλλέξει πληροφορίες και να μελετήσει τα γεγονότα που εικονίζονται στις φωτογραφίες, που επέλεξαν.

Στόχος της συγκεκριμένης άσκησης εδώ είναι να έρθουν οι μαθητές μας αντιμέτωποι με τις τραγικές συνέπειες της υπακοής των ανθρώπων στη ναζιστική ιδεολογία και να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον τους για να βρουν μόνοι τους τι ακριβώς συνέβη.

- Ενισχύουμε τον στόχο μας με μαρτυρίες ανθρώπων που επέζησαν των σφαγών.
- Στο παράδειγμα μας θα χρησιμοποιήσουμε τη συγκλονιστική μαρτυρία της Ελένης Νανακούδη, που έζησε σε ηλικία 10 ετών τη σφαγή των κατοίκων του Χορτιάτη, λίγο έξω από τη Θεσσαλονίκη.

Μαρτυρία της Ελένης Νανακούδη

«Εμείς εδώ πρέπει να ήμασταν καμιά εβδομήντα άτομα. Μας βάλανε τρεις-τρεις στην σειρά. Ακούσαμε να λένε "πού θα τους πάμε να τους εκτελέσουμε". Κάποιος είπε στο νεκροταφείο. Άκουσα έναν άλλον να λέει, "όχι στο νεκροταφείο θα μας φύγουνε, είναι χαμηλός ο τοίχος. Μην μας φύγει κανείς". Αντίθετα, ο φούρνος ήταν εδώ δίπλα στο σπίτι μας. "Θα τους βάλουμε μέσα στο φούρνο, είναι μεγάλο το οίκημα, θα χωρέσουνε", είπε κάποιος άλλος. Μόλις άκουσα τι λέγανε κρεμάστηκα από της αδερφής μου το λαιμό και της είπα θα μας σκοτώσουνε. "Όχι εσάς" μου είπε, "εμάς τους μεγάλους, τα μικρά δεν τα σκοτώνουν" μου είπε η αδερφή μου. Είκοσι χρονών ήταν αυτή. Ανοίξανε τις πόρτες, μας βάλανε στον φούρνο, εμείς που ήμασταν από τις πρώτες στην γραμμή ανεβήκαμε στο ζυμωτήριο επάνω.

Μας είπαν να καθίσουμε. Καθίσαμε, στήσανε
μπροστά ένα πολυβόλο στην πόρτα, στο
ζυμωτήριο επάνω και άρχισαν να μας ρίχνουν.
Σκοτώθηκε η μαμά μου πρώτα, μετά η αδερφή
μου, μετά άρχισαν να φέρνουν δέματα χόρτα και
μας τα έριξαν πάνω μας. Βάλανε φωτιά. Είδα
μία κυρία κατέβαινε με το μωρό της αγκαλιά,
πιάστηκα πίσω από την ρόμπα της και κατέβηκα
κάτω. Εκεί ήταν όλοι σκοτωμένοι και κάτω γεμάτο
με νεκρούς. Η κυρία αυτή δρασκέλισε την
πόρτα να κατεβεί, εκείνη την ώρα βρέθηκαν
μπροστά της και άκουσα που της λένε "κυρία μου
που πας;" και την μαχαίρωσαν.

- Έπεσε αυτή ανάμεσα στην πόρτα, εγώ όπως ήμουν μικρή δεν με είδανε πίσω. Μπήκα κάτω από τον πάγκο και δεν με είδανε. Πέρασε λίγη ώρα και βγήκα. Είδα ησυχία εκεί στην αυλή και βγήκα άκουσα κουβέντες στον δρόμο. Που να πάω; Και έξω στην αυλή είχε σκοτωμένους αρκετούς, όσοι δεν χωρούσαν τους σκοτώνανε στην αυλή και έπεσα μπρούμυτα εκεί επάνω στους σκοτωμένους και έκανα τη νεκρή. Εκεί πέρασε αρκετή ώρα, δίπλα μου ήταν μια κυρία, θήλαζε το μωρό της. Ήταν νεκρή και το μωρό θήλαζε. Μια έκλαιγε, μια θήλαζε, ήρθαν και βλέπανε το μωρό και γελούσαν που θήλαζε από την μάνα

- Εν τω μεταξύ αυτή αιμορραγούσε ακόμα. Επάνω μου ερχόταν όλο το αίμα, αλλά δεν μιλούσαμε. Τίποτα κανείς. Άρχισαν να μας κλοτσάνε μήπως έχει κανέναν ζωντανό, αλλά δεν μπορούσαν να καταλάβουν γιατί ο κόσμος ακόμα ξεψυχούσε και δεν μπορούσαν να καταλάβουν ποιος ήταν ζωντανός ποιος ήταν νεκρός. Εκεί περίμενα λιγάκι. Άρχισε να βραδιάζει, άρχισε να καίγεται το οίκημα, ο φούρνος. Δεν μπορούσαμε να καθίσουμε άλλο, δίπλα ήταν το σπίτι μας, πήγα εκεί.»

Αποκαλύπτοντας τη συνενοχή

- Η Σφαγή στο χωριό Χορτιάτη, που βρίσκεται μερικά χιλιόμετρα έξω από τη Θεσσαλονίκη, έγινε στις 2 Σεπτεμβρίου του 1944 από άτακτα τμήματα της Βέρμαχτ και **Ελλήνων ναζιστών**.
- Ο ναζισμός δεν έχει πατρίδα ούτε εθνικότητα... έχει όμως όνομα, π.χ ο συνταγματάρχης Γεώργιος Πούλος, άγνωστος αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού μέχρι τη στιγμή που προσέφερε οικειοθελώς τις υπηρεσίες του στους Γερμανούς.

Ο Πούλος μιλάει σε κάποιο χωριό στη Βόρεια Ελλάδα εναντίον των Κομμουνιστών και των Κεφαλαιοκρατών. Πίσω του η Γερμανική σημαία με τον αγκυλωτό σταυρό. Ο Πούλος ήταν θρησκευόμενος, γι αυτό και είχε πάντα μαζί του τον πατέρα Παπαγρηγόριο που τον συνόδευε στις «εξορμήσεις του».

Δ. «Υπακοή – Συμμόρφωση – Συνενοχή»

Ας δούμε πως τελειώνει η μαρτυρία της κυρίας
Ελένης Νανακούδη:

- «Πώς εξηγείτε αυτά που συνέβησαν;»
- «Εγώ; Πώς να τα εξηγήσω; Οι άνθρωποι αυτοί δεν ήταν άνθρωποι, ήταν τέρατα».

Ο θύτης – «τέρας»;

- Ποιος θα μπορούσε να διαπράξει τέτοιες πράξεις; Ήταν άνθρωπος; Πώς θα μπορούσε ένας άνθρωπος να το κάνει αυτό;
- Ήταν δυνατόν να παρακούσει; Πού είναι η γραμμή ανάμεσα στην προσωπική ευθύνη και την επίδραση του περιβάλλοντος και της ομάδας;
- Μήπως αυτά συμβαίνουν μόνο σε καιρούς πολέμου;
- Είναι δυνατόν να βρίσκεται κανείς εκεί και απλώς να παρακολουθεί;

- Ας θυμηθούμε τι έλεγε η φιλόσοφος Χάννα Άρεντ η οποία παρακολουθώντας την δίκη του αρχιναζί και εμπνευστή της «τελικής λύσης» Άιχμαν, στο Ισραήλ, αναφέρθηκε στην «εξοικείωση με το κακό» ή αλλιώς στην «κοινοτοπία του κακού»:

«Ο Άιχμαν ό,τι έκανε, ήταν, κατά τη γνώμη του, πράξεις ενός νομοταγούς πολίτη. Έκανε το καθήκον του. Υπάκουε όχι μόνο σε διαταγές, αλλά στον νόμο. [...]. Κατά την ανάκριση, όταν δήλωσε με μεγάλη έμφαση πως είχε ζήσει όλη του τη ζωή σε συμφωνία με τους ηθικούς κανόνες του Καντ και ιδίως σε συμφωνία με τον ορισμό του καθήκοντος του Καντ.[...]

- [...] Ο συνήγορος υπεράσπισης δήλωσε , πριν από τη δίκη ότι ο πελάτης του είχε την προσωπικότητα 'ενός κοινού ταχυδρόμου'. Ο Άιχμαν φαίνεται ότι είναι ένας τρομακτικά φυσιολογικός άνθρωπος.
- Όσο τερατώδεις κι αν ήταν οι πράξεις, ο δράστης δεν ήταν ούτε τερατώδης ούτε σατανικός, και το μόνο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που θα μπορούσε να διακρίνει κανείς τόσο στο παρελθόν όσο και στη συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της δίκης και της ανακριτικής διαδικασίας ήταν κάτι ολότελα αρνητικό: δεν ήταν η ανοησία αλλά **μια παράξενη, σχεδόν αυθεντική ανικανότητα να σκεφτεί»**

Ηθικό σοκ

- «Το ηθικό σοκ στην περίπτωση του ναζισμού δεν ήταν τι έκαναν οι επίλεκτες μονάδες των S. S., αλλά το πόσο εύθραυστη αποδεικνύεται η προσωπική ηθική, η ευκολία με την οποία οι καθημερινοί άνθρωποι που δεν είχαν διανοηθεί ποτέ στη ζωή τους να διαπράξουν φόνο, **προσαρμόστηκαν** κι αντικατέστησαν το ου φονεύσεις, που ως τότε φάνταζε η πιο θεμελιακή απαγόρευση της πολιτισμένης κοινωνίας, με το ναζιστικό κανόνα που υπαγόρευε τον φόνο ως φυλετικό καθήκον.»

Hanna Arendt, (2009). *Ο Άιχμαν στην Ιερουσαλήμ*

Γιατί οι άνθρωποι υπακούουν;

- Από το 1950 και έπειτα ο κοινωνικός ψυχολόγος Solomon Asch ξεκίνησε μια σειρά από πειράματα πάνω στην **συμπεριφορά των ανθρώπων υπό την κοινωνική πίεση**, γνωστά και Asch Conformity Experiment.
- Το πρωτοποριακό πείραμα του Milgram (1961 – Πανεπιστήμιο Yale – USA) μελέτησε συστηματικά μια πλευρά της υπακοής με αφορμή τις φρικαλεότητες της ναζιστικής εποχής .

Αυτοί που δεν υπακούουν...

Ο συγγραφέας Ντενί ντε Ρουζμόν...

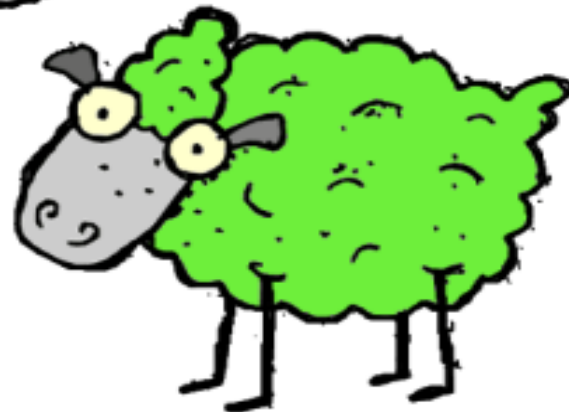
- «...Ήταν έτοιμος να υποκύψει σ' αυτή τη μαγεία, όταν ξάφνου κάτι ανέβηκε από τα κατάβαθα του είναι του κι αντιστάθηκε στη μαζική θύελλα. Ο Ντενί ντε Ρουζμόν μας λέει πως **ένιωθε άσχημα, φρικτά, μόνος, μέσα στο πλήθος, ταυτόχρονα αντιστεκόταν και δίσταζε**. Ύστερα, ενώ σηκώθηκαν κυριολεκτικά οι τρίχες της κεφαλής του κατάλαβε τι νόημα είχε αυτή η Ιερή Φρίκη. *Εκείνη τη στιγμή δεν αντιστεκόταν πια η σκέψη του, δεν του έρχονταν στο μυαλό επιχειρήματα, μα όλο το είναι του, όλη η προσωπικότητά του επαναστατούσε.[...] είναι, χωρίς αμφιβολία αδύνατο τη στιγμή που κατακλύζεται κανείς από δόγματα, "πνευματικά" συνθήματα, προπαγάνδες κάθε είδους, να δώσει την ίδια εκείνη στιγμή μιαν εξήγηση της άρνησής του να υποκύψει...»*

Ο Ευγένιος Ιονέσκο με αφορμή την εμπειρία του Ντενί ντε Ρουζμόν έγραψε το θεατρικό έργο **Ρινόκερος**. Σε αυτό το έργο όλοι παθαίνουν «ΡΙνοκερίτιδα» – μετατρέπονται δηλαδή σε ρινόκερους, όλοι... και ο καθένας για άλλους λόγους (από μοναξιά, ανασφάλεια, επιθυμία για κυριαρχία...) εκτός από τον πρωταγωνιστή Μπερανζέ που αποφασίζει, μετά από μεγάλο και δύσκολο εσωτερικό αγώνα και παρά τη μοναξιά και το φόβο που έχει αυτή του η απόφαση να μείνει άνθρωπος και να πεθάνει ως ο τελευταίος άνθρωπος. Ο Μπερανζέ δεν υπάκουσε ... δε συμμορφώθηκε... όπως και ο Ντενί ντε Ρουζμόν. (Δίνεται απόσπασμα από τον τελευταίο μονόλογο του Μπερανζέ στον *Ρινόκερο*).

Τι προσόντα είχαν οι άνθρωποι που δεν υπάκουσαν;

- Κριτική ικανότητα, ικανότητα να σκέπτονται, να αξιολογούν, να προβληματίζονται, να στοχάζονται, να ρωτάνε **γιατί...**

Εμένα που με βλέπεις έχω ιδεολογία.
Έχω άποψη, δεν είμαι σαν τους άλλους.
Δεν είμαι πρόβατο.

Ε. «Βραδυφλεγής διάτρηση συνειδήσεων»

Άσκηση:

Παρατηρείστε τις παρακάτω φωτογραφίες και
διατυπώστε τα σχόλια σας σε ένα κείμενο με θέμα:
«Πώς μπορεί η ιστορική γνώση των γεγονότων του Β
Παγκοσμίου Πολέμου να μας βοηθήσει να
μετασχηματίσουμε τις συγκρούσεις (αναπόφευκτο
στοιχείο κάθε κοινωνίας) σε μη- βίαιες
αντιπαραθέσεις και να συντελέσει στην ανάπτυξη ενός
συνεχούς και ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ των
ανθρώπων;»

Αξιοποιείτε στις εργασίες σας το τρίπτυχο:

Γνώση – Μνήμη - Κρίση

1941

2012

1941

2012

Το κοριτσάκι με την κούκλα στη Στέγη αναπήρων παιδών το 1943

Έξω από σχολείο του Ρεθύμνου

Σε τοίχο της Αθήνας

Σε δρόμο της Αθήνας

risinggalaxy @risinggalaxy

Ηθική αυτοουργία σε μαχαιρώματα και ναζιστική προπαγάνδα :

pic.twitter.com/HU1tIArH

Hide photo Reply Retweet Favorite More

Το γεύμα του λαθρομετανάστη:

3 φορές πιο ακριβό από του φοιτητή

Το Διπλότυπο εισαγωγή-επιλογή στα κολλέγια του εξωτερικού που ανήλθαν από τα ελληνικά γυμνάσια των 12.000 αλλοδαπών. Χρυσόπαιδι 500€, το γράμμα του κολλέγιου, ενώ το κράτος δίνει μόνο 224€ για το φοιτητικό αόριτο ή ορισμένο εισόδημα.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ-ΕΘΚ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

- Αφίσσα των NAZI : «Σύντροφε 60 μάρκα το χρόνο στοιχίζει σε δικό σου χρήμα αυτός ο μόνιμα ανάπηρος»
- Πρωτοσέλιδο της εφημερίδας ΘΕΜΑ

Juden Rauss! (1936)

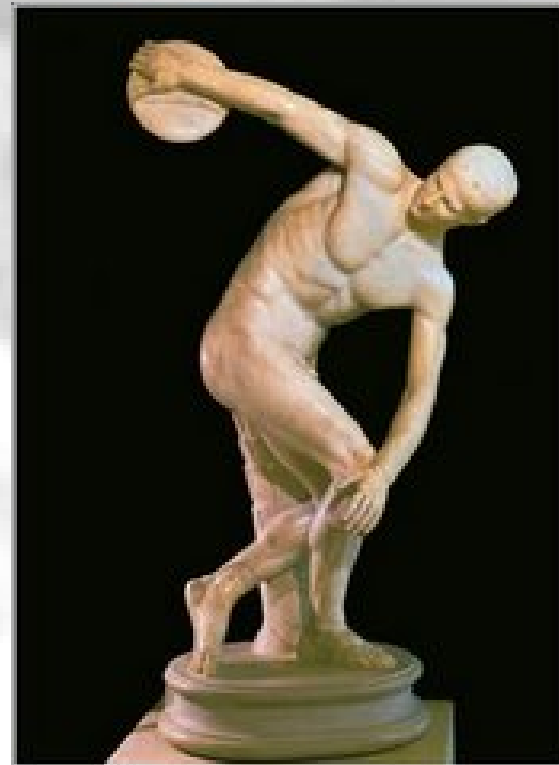
Επιτραπέζιο παιχνίδι στη Γερμανία του 1936 με
τίτλο «Έξω ο Εβραίος»

Ρόδος: νεοναζιστικά συνθήματα στην Συναγωγή Καχάλ Σαλόμ

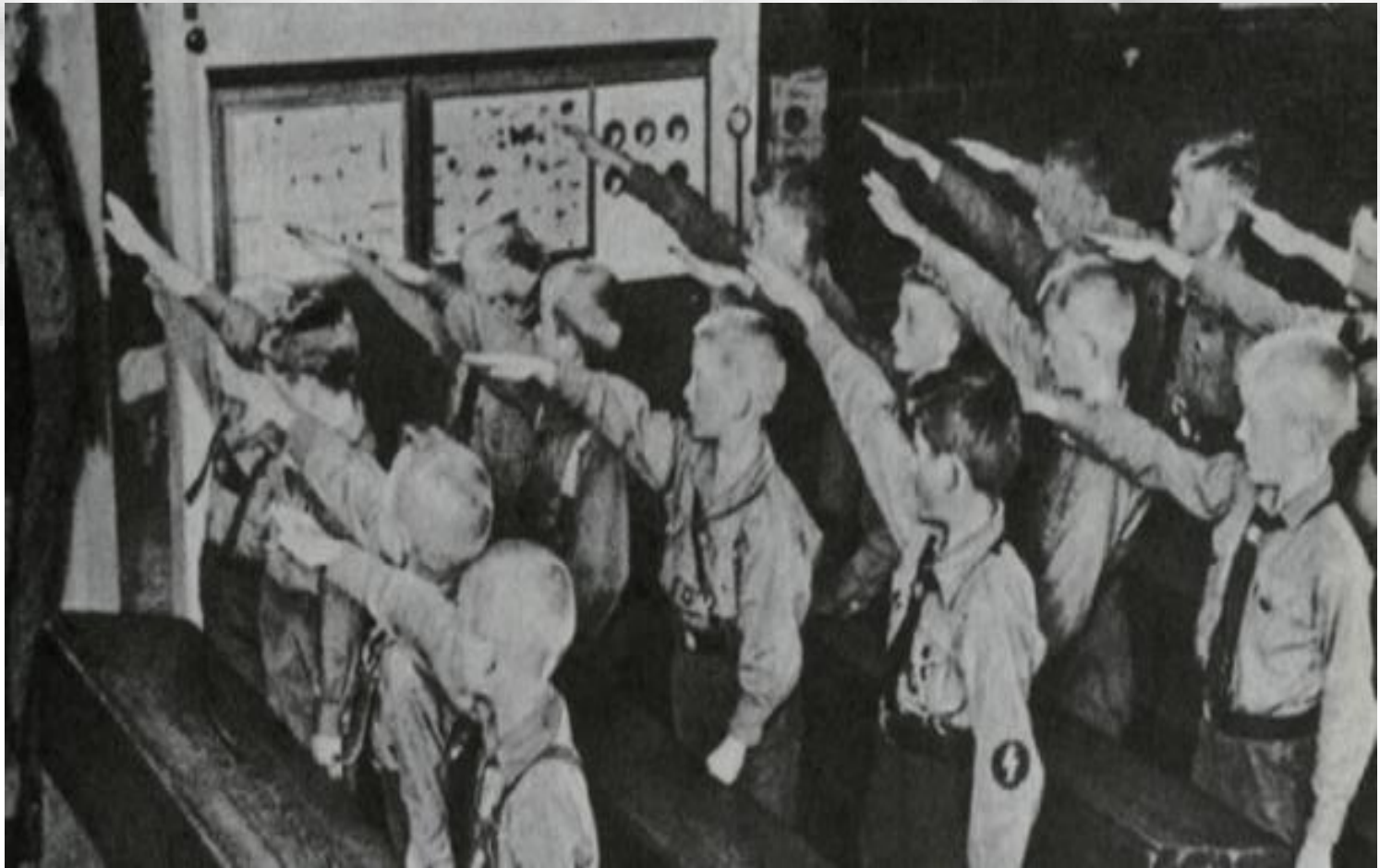
«απόδειξη της φυλετικής συνέχειας των
Ελλήνων»

Η άρια φυλή
και οι
αρχαίοι
Έλληνες (Leni
Riefenstahl's
– "Olympia")

Γερμανική προπαγάνδα

«Εθνική αφύπνιση»

Νυχτερινές τελετές στη Γερμανία 1933

Νυχτερινές
τελετές στην
Ελλάδα 2012

«Θα μπορούσε να ξανασυμβεί; Πώς θα το εμποδίσουμε;»

Άσκηση:

- Ας γυρίσουμε στο πρώτο βίντεο, αυτό της συγκέντρωσης του Χίτλερ και ας σταθούμε δίπλα στον άνθρωπο αυτόν που είχαμε επιλέξει.
- Μέσα στο πλήθος της συγκέντρωσης και κόντρα στη δύναμη της μάζας ας γίνουμε μια φωνή από το μέλλον που μπαίνει στην ψυχή του.
- Τι θα λέγαμε; Τι θα του λέγαμε τώρα που ξέρουμε;;;

...τώρα που ξέρουμε ότι:

- η βία δεν είναι ένα πράγμα του παρελθόντος
- ο ναζισμός δεν αφορά μια συγκεκριμένη ιστορικά στιγμή αλλά είναι μια ιδεολογία που καταπατά όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα σε κάθε χώρο και χρόνο.
- δεν μπορούμε να απαλλαγούμε από την ευθύνη όταν υπακούουμε σε μια διαταγή ή όταν προσαρμοζόμαστε στην κοινωνική επιταγή ή όταν απλά στεκόμαστε εκεί και παρακολουθούμε
- **το μόνο νόημα που έχει το να θυμόμαστε τις τραγωδίες του παρελθόντος είναι για να βοηθήσουμε να μην ξανασυμβούν**

Γνώση – Μνήμη - Κρίση

Άσκηση: Σε ποιους θα μπορούσαμε να μιλήσουμε σήμερα για όλα αυτά; Σε ποιον θα λέγαμε σήμερα αυτές τις φράσεις που καταγράψαμε; Στον εαυτό μας, στους φίλους μας, στους συγγενείς μας, στους μαθητές μας...; Τι ακριβώς θα λέγαμε;

Εκείνος που δεν θυμάται την Ιστορία είναι
καταδικασμένος να την ξαναζήσει...'

G. Santayana

**Σας ευχαριστώ πολύ
Κατερίνα Μπρεντάνου**